

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA SAVOD O'RGATISH JARAYONINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI

Tursunova Marjona Ismatillayevna
Shahrisabz davlat Pedagogika institute

Annotatsiya: *Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilariga savod o'rgatishning zamonaviy pedagogik yondashuvlarini tahlil qiladi. Xususan, harf va tovush o'rgatish bosqichida vizual, eshitish va kinestetik metodlarning uyg'unligi, o'yinli topshiriqlarning o'rni, fonetik-tahliliy yondashuvlar hamda individual yondashuvlar asosida savod o'rgatish samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan. O'qituvchi faoliyatining rejalashtirilganligi va didaktik materiallardan to'g'ri foydalanish savod o'rgatish sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, savod o'rgatish, fonetik yondashuv, differensial o'qitish, o'yinli metod, metodik kompetensiya*

Boshlang'ich sinfga ilk qadam qo'ygan har bir bola uchun savodxonlik — bu ta'lim olish yo'lidagi eng muhim va birinchi qadamlardan biridir. Aynan savod o'rgatish bosqichi o'quvchining keyingi o'quv faoliyati, fanlarga bo'lgan munosabati, o'z-o'ziga ishonchi va bilim olishga bo'lgan motivatsiyasi uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda savod o'rgatish jarayonida an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda, innovatsion metod va vositalardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, multimodal (ko'rish, eshitish, harakat qilish) yondashuv, o'yinli topshiriqlar, differensial metodlar, fonetik-tahliliy usullar savod o'rgatishni yanada qulay va samarali jarayonga aylantirmoqda.

Mazkur maqolada aynan savod o'rgatish darslarini zamonaviy pedagogika nuqtai nazaridan samarali tashkil etish yo'llari va o'qituvchining metodik yondashuvlari yoritib beriladi.

Boshlang'ich ta'limning dastlabki bosqichi savod o'rgatish davri bo'lib, bu davrda o'quvchi tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni, harflarni tanib olishni, ularni yozishni, bo'g'in va so'z tuzishni, matn o'qishni o'rganadi. Shunday ekan, bu jarayon pedagog tomonidan puxta rejalashtirilgan bo'lishi lozim.

Savod o'rgatishda faqat og'zaki tushuntirish bilan cheklanib qolmaslik kerak. Har bir harf, tovush va so'z bolaga ko'rish (rasm, slayd, videolar), eshitish (audiomatnlar, tovushlar), harakat (hizmatli topshiriqlar, pantomima) orqali singdirilsa, u uzoq esda qoladi.

Masalan, harfni tasvirlashdan avval uning tovushini jonlantirib eshittirish, so'ng harakat bilan bog'lash bolaning ongli eslab qolishiga xizmat qiladi.

Bu yondashuv bolada so'zlar tovushlardan, so'z bo'g'inlardan, gap esa so'zlardan tuzilishini ongli anglash ko'nikmasini shakllantiradi. O'quvchi avval so'zni eshitadi, keyin uni bo'g'inlarga ajratadi, tovushlarni aniqlaydi, harf bilan ifodalaydi, yozadi. Bu bosqichma-bosqich tahlil jarayoni bolada o'qish va yozishdagi e'tiborni, tafakkurni, analiz qilish malakasini kuchaytiradi.

Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilar uchun o'yin — bu o'rganishning tabiiy shaklidir. Harflar bilan domino o'yini, "Top va qo'sh", "So'z top", "Bo'g'inni to'ldir", "Yashirin harfni och" kabi o'yinlar orqali savod o'rganish jarayoni zerikarli bo'lib qolmaydi. Bunday o'yinlar orqali o'quvchi o'zini sinamaydi, balki o'rganishni zavq sifatida qabul qiladi.

Sinfdagi o'quvchilarning saviyasi bir xil emas. Kimdir tez o'rganadi, kimdir esa ko'proq mashq qilishga muhtoj. Shuning uchun savod o'rgatishda differensial yondashuv juda muhim. Kuchli o'quvchilarga murakkab topshiriqlar, sustroq o'quvchilarga esa soddalashtirilgan yoki qo'shimcha mashqlar berish orqali sinfdagi har bir bolaning rivojlanishiga imkon yaratish mumkin.

Savod o'rgatish o'qituvchidan katta pedagogik va metodik mahoratni talab qiladi. Dars materialining ketma-ketligi, tarbiyaviy yo'nalishi, o'quvchilar ehtiyojiga mosligi, turli faoliyat turlarini uyg'unlashtirgan holda tashkil etilishi — bularning barchasi savod o'rgatish sifati va tezligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun o'qituvchi har bir darsga puxta tayyorlanishi, yangi metod va texnologiyalarni muntazam o'rganib borishi zarur.

Boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish — o'quvchining keyingi ta'lim yo'lida bilimga asos bo'ladigan asosiy bosqichdir. Bu jarayon faqat harf va tovushlarni yodlatish emas, balki o'qish va yozuv orqali mantiqiy fikrlash, nutqiy rivojlanish, eshitib va ko'rib tushunish, mustaqil izlanish singari ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Maqolada ta'kidlanganidek, zamonaviy savod o'rgatish texnologiyalarida o'yinli yondashuvlar, fonetik-tahliliy metod, multimodal ta'lim va differensial topshiriqlar asosiy vosita sifatida samarali ishlatiladi. Ayniqsa, darslarni qiziqarli, bolaga mos, faol ishtirokga yo'naltirilgan shaklda tashkil etish orqali har bir o'quvchining individual ehtiyoji qondiriladi va o'rganishga ichki motivatsiyasi oshadi.

Shuningdek, savod o'rgatishda o'qituvchining metodik tayyorgarligi, ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil qilishi, bolalar psixologiyasi va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda yondashuvi hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, savod o'rgatish darslarining muvaffaqiyati — o'quvchining keyingi o'quv faoliyatiga bo'lgan munosabati, mustaqil o'rganishga qiziqishi va o'ziga bo'lgan ishonchini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Bu bosqichda to'g'ri metodik

yondashuv tanlash o‘qituvchining professional kompetensiyasi bilan chambarchas bog‘liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahkamova, G. (2021). Savod o‘rgatish metodikasi. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika nashriyoti.
2. Azizxo‘jayev, A. (2020). Ta’lim metodlari va texnologiyalari. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Hasanboeva, M. (2019). Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. Samarqand: Ilm ziyo.
4. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
5. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.
6. Qurbonova, G. (2023). “Boshlang‘ich sinfda savod o‘rgatishda fonetik tahlil metodining o‘rni”. Zamonaviy ta’lim muammolari, №4.
7. Mirzayeva, S. (2022). “O‘yinli metodlar asosida savod o‘rgatish samaradorligi”. Ilm va amaliyot, №2.
8. Bakhromova, M. (2023). “Savod o‘rgatish darslarida multimodal yondashuvning pedagogik asoslari”. Yosh tadqiqotchilar jurnali, №1.